

2013 szeptember Esszé

Csepeli György: A maffiaállam használt ruhája

Magyarországon legutóbb 2010. április 11-én és április 25-én tartottak országgyűlési választásokat. Az első fordulóban a szavazásra jogosultak 64, a másodikban 47 százaléka vett részt.

Elsőprő győzelmet aratott a Fidesz–KDNP, amely 263 képviselőt juttatott az Országgyűlésbe. Ez a létszám a kétharmadnyi arányt meghaladó, 68 százalékos többséget tett ki a törvényhozásban. Az ellenzék megosztott és gyenge állapotban került be a parlamentbe. A bonyolult választási rendszer megnehezíti annak megállapítását, hogy a győztesek 68 százalékos aránya a választókorú népesség mekkora hányadának akarátát tükrözi. Azt mindenképpen kijelenthetjük, hogy a 68 százalék a választókorú népességen belül, de a választásokon részt vettek között is messze meghaladja azok arányát, akik ténylegesen a győztesekre szavaztak az egyéni választókerületekben, a területi és az országos listákon. A parlamenti többség csak lenini értelemben volt többség, valójában egy kisebbség akarata hozta létre.

Ugyanakkor kétség sem férhet hozzá, hogy a lenini értelemben vett „többség” a 2010-ben érvényben volt választási szabályok szerint legitim módon jött létre. A később történtek ismeretében azonban nyilvánvaló, hogy a „többség” létrejöttét nagyon alapos munka készítette elő, amelynek lényege a jelöltek hűségének felmérése volt, hogy az új Országgyűlés várható többségében ne legyen senki, aki önálló akaratképzésre hajlandó és alkalmas.

Az elgondolás az volt, hogy ha egyszer a törvényhozásban létrejön a szavazógép, akkor nem lesz akadálya annak, hogy aki a szavazógépet működteti, bármit megtehessen, amit csak akar. Ráadásul, mivel a szavazógép az Országgyűlésben működik, minden, amit a szavazógép megszavaz, törvényes és jogszerű lesz.

A magyar Országgyűlésbe beépült hatalom kezdettől fogva azon volt, hogy minden ellenhatalmat kiiktasson, semlegesítsen és leverjen. Egyetlen korlát maradt, a nemzetközi környezet, amely láthatóan kevésbé volt fogékony a szavazógépet működtető akarat elvárásaira, ugyanakkor lassan, bártortalanul, a helyzet radikális újdonságát megérteni képtelenül reagált a történetekre.

Létrejött az egyetlen akarat által uralt „centrális erőter”, eufemisztikusan a Nemzeti Együttműködés Rendszere, s minden másnak, ami ezen

kívül maradt, a sorsa sorvadás, elhalás, marginalizáció lett. A Nemzeti Együttműködés Rendszerén kívül maradtak hosszú időn át nem jöttek rá, hogy a 2010-ben megválasztott Országgyűlés az 1990 és 2010 között megválasztott parlamentek egyikére sem hasonlít.

A parlamenti szavazógép történelmi háttérváltozása

Ha már előképeket keresünk, elsőként Tisza Kálmánnak a dualizmus kori Magyarország idejéből ismert „mameluk szavazógépét” hívja elő a történelmi és irodalmi emlékezet. Szekfű Gyula írta találóan Tisza Kálmánról, hogy „a parlamenti gépezetet bihari nemesurak kezébe adja, kikre minden körülmények közt feltétlenül számíthatott, viszont a független és tehetséges emberekre bizalmatlansággal tekint, őket nemcsak a befolyásos helyekről, de pártjából is kiszorítja. Ugyanily szervezés folyik a vármegyékben, a kerületekben, a hivatalokban, a gazdasági és társadalmi élet minden terén. Mindenütt a kormánytól függő egyének és érdekek, melyeknek szervezett együttműködése azt a látszatot hozza létre, mintha a 67-es kiegyezés a nemzet szimpátiáját bírná, s mintha a 67-es parlamenti többség a nemzet többségét képviselné.”

Tisza Kálmán modelljét engedelmesen követték a későbbi miniszterelnökök is. Közöttük volt fia, Tisza István is, bár apjának pártját, a Szabadelvű Pártot, annak megszűnése után felváltotta a Nemzeti Munkapárttal. Azonban ez a modell is egyfelől még a több értelemben korlátozott szavazójog, másfelől pedig az „úri középosztály”, illetve a tömegesedő államfüggő dzsentri kombinációjára épült.

A magyar parlamentarizmust a két világháború között is a „centrális erőter” dominanciája jellemezte. A parlamenti szavazógépet az Egységes Pártban, illetve utódpartjaiban manifesztálódó leválthatatlan kisebbség (Gerő András kifejezésével „elsőpró kisebbség”) üzemeltette a korlátozott többpártrendszer keretei között. Ám a harmincas évek közepe így is elhozta a szélsőjobb oldali, fajvédő politikai szereplők megerősödését, s ahogy bővült a választásra jogosultak köre, és került bevezetésre a választásokon a titkos szavazás, úgy „kényszerült” a nemzeti keresztény középosztály uralmára épülő rendszer jogon kívüli eszközökkel élni, vagy a parlamenten keresztül legitimálni a jogkorlátozó intézkedéseit.

A második világháború vége sem hozta el Magyarország számára a demokráciát. 1945 után mindössze kétszer tartottak szabad választásokat, közülük a második már csak részben volt szabad. 1947-et követően 1990-ig nem voltak szabad választások, s a parlament a kommunista párt konstituálta „centrális erőter” játékszereként funkcionált.

Bár e példákban azt látjuk, hogy a parlament egy – történelmi léptékkal mérve is viszonylag hosszú időre – monopolhelyzetbe kerülő politikai erő szavazógépévé válik, a parlamentben megfigyelhető „szavazógépek” mégis eltérő hatalomgyakorlási, elitképződési és -kötődési technikákat takarnak: az engedelmes parlamenti többségek látszólagos hasonlósága nem a különböző rendszerek hasonlóságának, hanem pusztán az azokat egyaránt jellemző vonásuknak, a hatalomkoncentrációnak a következménye.

1990 és 2010 között viszont négyévente szabad választások voltak, s úgy tűnt, hogy beáll a nyugati demokratikus országok életére jellemző parlamenti váltógazdálkodás, amelyben a győztes politikai erő kormányra jutva nem korlátozza társadalmi leválthatóságának politikai

feltételeit. 2010 óta azonban kísérlet történik a liberális demokrácia e modelljének felszámolására egy „alkotmányos puccs” keretében.

„Fülkeforradalom” – „alkotmányos puccs”

2010-ben megbukott a korábban nyolc évig kormányon lévő szocialista-liberális koalíció, s az addigi ellenzék jutott hatalomra, kétharmados többséget szerezve az Országgyűlésben. Ez az érvényben lévő Alkotmány – sajátos értelmezése – szerint lényegében korlátlan hatalmat jelentett. A magyar demokrácia működési zavarairól készített láttelemben Fleck Zoltán már 2010 előtt leírta, hogy az 1990 után létrejött politikai rendszer sérülékeny, s lényegében védtelen egy olyan puccskísérlettel szemben, amely a többségi elvre támaszkodva szembefordul a jogállamisággal, és kiiktatja a fékek és ellensúlyok rendszerét. Az antidemokratikus fordulat annál is inkább valószínű volt, mert a demokratikus politikai rendszer nem tudta feledtetni a társadalom többségével, hogy az 1989–90-ben bekövetkezett rendszerváltás nem hozta el a remélt jólétet és biztonságot. A demokráciát 2010-ben felfalták gyermekei.

Csak idő kérdése volt, hogy a rendszerváltással együtt járó társadalmi frusztrációt kihasználva, mikor bukkan fel egy politikai vállalkozás, amely rájátszva a kormányon lévő politikai erők hibáira, előkészít és megvalósít egy puccsot, amely reményei szerint egyszer és mindenkorra lezárja az 1989-et követő „két zavaros évtizedet”. A győztesek nem véletlenül nevezték a történeteket „fülkeforradalomnak”. A 2010-es választásokkal véget ért a nyugati liberális demokráciákat jellemző hatalommegosztás és a szektorsemleges szabad piacgazdaság korszaka. A most kezdődő új korszak – ha sikerül tartósan berendezkednie – már nem a klaszszikus nyugati modell variánsa, eltérései nem pusztán e világ értékeivel szembeni alkalmi devianciák, hanem azt lényegében tagadó új rendszer, amely mint önálló modell kíván önálló nevet, meghatározást.

Bár a rendszerváltást követő két évtizedben volt egy négyéves időszak (1998 és 2002 között), amikor ugyanazok voltak kormányon, mint akik 2010-ben kormányra kerültek, de a 2002-es vereség arról győzte meg az egykori vesztest: másodszor nem követheti el azt a hibát, hogy olyan rendszert hagy életben, amelyben veszíthet.

Talán felidézte, amit annak idején a Bibó-kollégiumban a tanárai Carl Schmitt politikai teológiáját tanítva elmagyaráztak neki. Schmitt szerint az állam nem lehet a jogi normák rabja, mivel aki az állam élén áll, az dönthet arról, hogy mi a jog, és mi nem az. A legfelső politikai hatalom birtokosa az egyedüli személy, aki a Semmiben él, ahol nincs norma, melyet alkalmazni lehetne. A Szuverén az, aki megteremti a rendet a káosszal szemben. Normális állapotot kell teremtenie, és ő az, aki megállapítja, mi a normális állapot. „Övé a legvégső döntés monopóliuma” (Schmitt).

A káosz és a rend határán egyensúlyozó Szuverén hatalmas terhet vesz magára, hiszen a renden kívüli világba kell helyezze magát, miközben ő hozza létre a rendet. A demokratikus politikai rendszer működésének lényege, hogy ezt a hatalmas terhet, amennyire lehet, leveszi a Szuverén válláról. A döntésmopóliumban rejlő lehetőségeket korlátozza a hatalmi ágak megosztása, a fékek és ellensúlyok rendszere, a nyilvánosság, a civil társadalom és az egyes társadalmi alrendszerek autonómiája.

A parlamenti szavazógép létrehozása, birtoklása és működtetése 2010-ben gyors ütemben kibontakoztatta a „centrális erőter” intézményesülését, a Nemzeti Együttműködés Rendszerét, amelyben világossá vált, hogy a döntésmonopólium birtokában a hatalomnak nincs szüksége jogra. Az is kiderült azonban, hogy a káosz és a rend határán egyensúlyozó Szuverén magára marad, döntései kontroll és fék hiányában egyre kevésbé képesek számot vetni a Szuverén világán kívüli valósággal. A káosz nem csökken, hanem növekszik.

A legfelső politikai hatalom nem lenne az, ami, ha nem akarna megszabadulni a lényegétől idegen racionalitások kényszereitől, minden normatív köteléktől, s a szó tényleges értelmében ne kívánná abszolúttá tenni hatalmát. Megtörtént ez mindenütt, ahol egy jól szervezett kisebbség – akár erőszakos, vagy csak „fülke-” – forradalmat hajtott végre, és az államot megszállva, uralma alá hajtotta a társadalmat.

A „maffiaállam” az autokráciák formavilágában

A hazai politológiai szakzsargonban sokféle elnevezés kering, amely mind azzal a céllal született, hogy a Nemzeti Együttműködés Rendszerét a nevének nevezze. A megnevezés lényeges, mert mint Magyar Bálint Rádai Eszternek a Mozgó Világban adott interjújában rámutat, „aminek nincs neve, arra nem tudok rámutatni, az nem létezik”. A közkezen forgó megnevezések mindegyike utal a központosításra, a tekintélyelvűségekre, az államosításra, a jogállamiság elveinek felrúgására.

Pataki Ferenc remekbe szabott elemzést adott nemrég megjelent könyvében a Fideszről. Egy közelmúltbeli interjújában is azt mondja, hogy a Nemzeti Együttműködés Rendszere „demokratikus formákban létrejövő tekintélyuralmi rendszer, ami névlegesen még megfelel a jogszerűség kívánalmainak, de lehetőséget biztosít arra, hogy minden aktust, még az önkényét is beöltöztesse a jogszerűség ruhájába”. Murányi Istvánnal írt cikkünkben „nemzeti abszolutizmusnak” neveztük a Magyarországon 2010 után kialakult jogi és politikai mechanizmust. Gadó Gábor szerint a kortársak „posztmodern korporatív államként” jellemzik a létrejött társadalmi berendezkedést. Fareed Zakaria „illiberális demokráciáknak” nevezi azokat a politikai rendszereket, amelyekben a többség által megválasztott politikai erő uralkodik, ám nincsenek normatív kötelmek, amelyek fékezhetnék a döntési monopóliumból adódó abszolút meghatározatlanságot. A fenti elnevezések azonban a szabadságkorlátozó autokráciák sokaságára állnak, s csak a jelenlegi hatalomgyakorlás egy-egy elemére utalnak.

A „maffiaállam” elnevezés, miközben megtartja a Nemzeti Együttműködés Rendszere politológiai elnevezései által jelölt ismérveket, ki is egészíti azokat egy új, lényegi ismérv felvételével, amellyel így a posztkommunista modell egészében értelmezhető. Ez az ismérv a „család” generikus szerepe, amely a maffiák sajátja. Magyar Bálint sokat sejtető szójátékkal már 2001-ben „szervezett felvilágnak” nevezte a Fidesz által 1998 és 2002 között létesített uralmi rendszert, amely akkor még kétharmados törvényhozási többség híján messze volt attól, amit a Fidesz 2010 után immár ennek birtokában megvalósított. A 2010-től berendezkedett „szervezett felvilág” felszámolta a korábban működő oligarchák anarchikus, Csák Máté-s világát, függelmi rendbe szervezte és központosította az állami legitimitáció által megszerezhető javak magáncélokra való kisajátítását. Mint mondja, „a korrupciónak ez már nem a klasszikus hétköznapi vagy alvilági esete, hiszen ezen a »fejlettségi fokon« a korrupció rejtegetni való devianciából egyszeriben az állami politika rangjára emelt rendszerré válik. Itt már nem az oligarchák vonják ellenőrzés alá az államot, hanem egy politikai vállalkozás teremt magának »oligarchia-kinevezési jogot«”.

Pataki Ferenc a „maffiaállam” kifejezést alkalmasnak tartja ugyan a Fidesz hatalomgyakorlásának a leírására, ám úgy látja, hogy a szó kiüresedett, mert a „kormánypart már jó ideje átemelte saját nyelvezetébe, ezzel igyekezve megbélyegezni az ellenzékét, kis túlzással óránként ítéli el valamiért a »maffiabaloldal« ténykedését”. Szerintem a 2010-ben hatalomra jutott politikai vállalkozás azonban azért veszi át a „maffia” szót a saját nyelvezetébe, mert érzékeny, magyarázó pontján érzi találva magát, a politikai kommunikációból jól ismert fogással az ellene irányított szemantikai fegyvert megfordítja, s az elorzott kifejezéssel kritikusi elé vág. A visszatámadás azonban nem feledtetheti, hogy a „maffiaállam” kifejezésben a „maffia” és az „állam” együttes szerepeltetése messze több, mint a politikai kommunikációban egyébként nem szokatlan szemantikai agresszió. A „maffiabaloldal” vagy a „maffiajobboldal” a célba vett politikai tábor lejáratását szolgálja, másra nem is alkalmas.

A „maffiaállam” esetében azonban egészen másról van szó. Mint korábban rámutattunk, az még nem új, hogy a döntés véglegesen és teljesen elválk a jogi és az erkölcsi normáktól, és a szó tényleges értelmében abszolúttá vált döntések nyomán a nem normális, kivételes állapot válik normálissá, a káosz lesz a rend. Ami új, s ezt az újdonságot ragadja meg a „maffiaállam” kifejezés, hogy az abszolút döntések által kiépített rendszer uralma és elitje alapvetően „erős kötések” révén épül fel.

A primer kötések ereje és gyengesége

A kötések erejét a családi kapcsolatok vagy a közös üzleti érdek által megpecsételt „fogadott család” kapcsolatai adják, éppen úgy, mint a maffiában. A létrejött szervezethez rokoni és lojalitási szálakon keresztül újabb és újabb családok kapcsolódnak. Az erős kötések révén létrejött hálózat feje a „Keresztapa”, akinek feltétlen engedelmesség jár. Cserébe a „Keresztapa” jólétet és feltétlen védelmet biztosít. Aki az „alvilágban” törvényen kívüli keresztapa lenne, az a maffiaállamban a szuverén hatalom birtokosa, akinek a szava törvény. A maffiaállamban a kulcspozíciókat „fogadott családtagok” töltik be, akik részei az üzleti és hatalmi hálózatnak, engedelmességük révén onnan nyerik létüket, s engedetlenség esetén onnan várhatják megsemmisülésüket is.

A maffiaállam lényege a hatalomkoncentráció révén megvalósított családi vagyonosodás. A döntési monopólium birtokában a „Keresztapa” nyugodtan mondhatja, hogy „megcsinálom, mert megengedhetem magamnak”.

A modern társadalom, mint Mark Granovetter kutatásaiból tudjuk, éppen ellenkezőleg, a gyenge kötések erejére épül, mert azok sokasága képes a társadalom egészét a fejlődés és az alkalmazkodás pályáin tartani. Az erős kötések révén egyben tartott társadalmak szilárdsága csak látszólagos, hiszen ha kiesik a „keresztapa”, többnyire vele pusztul az egész rendszer.

A maffiaállamban azonban nem mindenki szem a láncban. Vannak, akik részei a családnak, s vannak, akik kívül maradnak. Akik bent vannak, azokat összetapasztja a könnyű kereset reménye, a mohóság és a „Keresztapa” iránti engedelmesség. A rendszer koncentrikus körökben tágul, de terjeszkedésének határt szab a megszerezhető javak mennyisége.

Már szó esett arról, hogy a modern kori Magyarországon, leszámítva az 1990 és 2010 közötti szakaszt, 1867 óta mindig is olyan politikai-gazdasági rendszerek alakultak ki, amelyek alapja a kevés számú szoros kötés volt, bár a „ragasztóanyag” más és más: hol a rendies dzsentrilét, hol a kommunista pártnómenklatúra. A 2010 utáni magyar posztkommunista maffiaállam esetében a primer kötések erejét a „fogadott család” – egyszerre hatalmi és vagyonosodási privilégiumokat biztosító – modellje adja.

A nagy tömegű gyenge kötések erejét nélkülözve mindegyik rendszer előbb-utóbb megbukott, hogy átadja helyét egy hasonló elvek alapján működő, másik életképtelen és versenyképtelen rendszernek. Ezeknek a rendszereknek mindegyik esetben volt uralkodó ideológiájuk, amely a döntési monopólium birtokosa számára az alternatív lehetőségekkel szemben lehetővé tette annak végérvényes eldöntését, hogy mi a közjő az adott időben, mondhatnánk úgy is, hogy közjő-definiálási monopóliummal rendelkeztek. A döntés hosszú távon mindegyik esetben végzetesnek bizonyult. Világháborús vereség, totális gazdasági és társadalmi összeomlás, morális csőd, tengernyi szenvedés volt rendszerint a következmény. Tisza Kálmán és Tisza István Magyarországot eltemették az első világháborúban megsemmisült Osztrák–Magyar Monarchia romjai. Horthy Miklós „Csonka-Magyarországot” elpusztította a sosem volt „Nagy-Magyarország” visszaállítására vállalkozó irreális igyekezet. Kádár János Magyarországa belebukott a szocializmus lehetetlen projektjébe.

A „nemzeti” mint ideológiai panel hármaskör funkciója

A maffiaállam sajátossága, hogy nincs saját ideológiája, csak szükség szerint használ ideológiai paneleket. A „Keresztapa” céljainak nincs transzcendenciája. Az ideológiákra támaszkodó korábbi rendszerek által megvásárolt népi hűség vérbe került. A maffiaállam beéri pénzzel, földdel, vállalkozással, nem vérezi be magát. Ez valóban új jelenség Magyarországon.

A maffiaállam ideológia nélkülségére vonatkozó állításnak látszólag ellentmond a „nemzeti” jelző úton-útfélen való alkalmazása. A Google Trends elemzése szerint a „nemzeti” jelzőt tartalmazó találatok szintje magyar nyelvi keresések esetében tartósan magas. A „nemzeti” jelző túlhalmozása azonban nem a fogadott család tagjainak vagy a karokba és rendekbe kényszerítetteknek szól elsősorban, hanem azoknak, akik nincsenek benne a járadékos, korrupciós táplálékláncban, de hisznek és hinni akarnak a hatalomnak. Ők hivatottak arra, hogy az uralkodó erő szája íze szerint megváltoztatott választási szabályok szerint időről időre megrendezett országgyűlési választásokon a hatalom népi legitimitációját biztosítsák.

A „nemzeti” jelző Magyarországon kiváltképpen alkalmas a lelkek mozgósítására, mivel ez a jelző Szabó Miklós kifejezésével élve nem állapotra, hanem programra utal. Az 1848/49-es bukott forradalom és szabadságharc vérrel pecsételte meg a nemzeti programot, amely kezdettől fogva magán viselte a kívánatosság és a valószínűség konfliktusát. A magyarok számára rendkívül vonzó volt az önálló, független, a Kárpát-medence egészére kiterjedő Magyarország megteremtésének programja, de mint többször is kiderült, a program megvalósításának valószínűsége mindig is nullához közelített.

A „nemzeti” jelző Magyarországon a vágy titokzatos tárgyára utal, s a negatív történelmi tapasztalatok ellenére óriási társadalomlélektani

mozgósítási potenciált rejt magában, felelevenítve a „nemzeti szabadságharcok” mindmáig pozitív emlékét.

A „nemzeti” jelző úton-útfélen való alkalmazása ugyanakkor távolról sem ártatlan szemantikai játék, amelynek révén tét nélkül felidézhető a hősi múlt, s ez által mozgósítható a szavazó. A „nemzeti” jelző a múltban lehetőséget adott arra, hogy az állam jogi úton eldöntse, kiket tartson teljes jogú polgárainak, s kiket nem. A 2011-ben elfogadott Alaptörvény nyíltan vállalja a „nemzeti” jelző történelmi konnotációit, megadva az állampolgárságot s ezzel a szavazati jogot mindenkinek, aki „magyar”. A nemzetnek nincsenek határai a fizikai térben, szemben az országgal vagy az állammal. A metafizikai értelemben vett nemzet akarat, amely megteremti a maga tárgyát.

A maffiaállam szótárának két legfontosabb szava, a „magyar” és a „nemzeti”, amelyek alkalmazásával a maffiaállam közvetlen haszonélvezői megteremtik a szimbolikus haszonélvezeti teret azok számára, akik nem részesülnek a „Keresztapa” által szétosztott javakban. A maffiaállam igazi erejét ez a két szó biztosítja. Alkalmazói jó érzéssel vették észre, hogy a globalizáció világszerte megnövelte a keresletet az identitást nyújtó érzelmi és gondolati szolgáltatások iránt.

Az identitás iránti keresletet a magyar társadalomban nemcsak a globalizáció okozta bizonytalanságok növelték. A rendszerváltás nyomán először a magyar történelemben létrejött ugyan a demokratikus jogállam, de párhuzamosan nem jött létre az a társadalomlélektani infrastruktúra, amely nélkül a demokratikus jogállam sérülékeny marad. Az államszocializmussal szakító rendszer Alkotmánya jogi szempontból tökéletesen megfelelt a jogállami követelményeknek, de megfogalmazási hiányosságai folytán nem volt képes egy új, demokratikus nemzeti identitás kovászává lenni. Az 1989-ben elfogadott, idővel többször módosított Alkotmány címében magán hordozta az 1949-es Alkotmány stigmáját, s a nehezen követhető szöveg nem generált demokratikus patriotizmust.

Az identitás iránti kereslet megnövekedésében Magyarországon közrejátszottak a már jelzett speciális történelmi körülmények, amelyek a maguk tényyszerűségében semmiképpen sem voltak alkalmasak a nemzeti identitástól elvárható elemi funkciók kielégítésére. A nemzeti és más kollektív identitás ugyanis csak akkor képes bizonyosságot teremteni a bizonytalanságban, ha kétséget és ellentmondást nem tűrő módon pozitív érzéseket tud generálni, amelyek a büszkeség, a jó érzés, a másokkal szemben előnyös összehasonlítások forrásai lesznek a lélekben, mely sóvárog a „Ki vagyok én?” kérdésének a megválaszolására. A válasz megadására traumatikus története miatt a magyar nemzeti identitás csak jelentős elfojtások és elhallgatások árán képes.

Lélektani legitimitációjának megteremtése érdekében a maffiaállam szükségképpen ölti magára a nacionalizmus ruháját, amelynek eredeti, bevérzett darabjait újra hasznosítja, marketingeszközként alkalmazza. A maffiaállam használt ruháját eredetileg a kultúrnemzet viselte. Az újrahaznosítás legjobb példája az 1989-es liberális Alkotmányt felváltó, 2011-ben elfogadott, nyíltan illiberális Alaptörvény preambuluma, amely Istenhez fohászkodva szólítja meg a „magyar nemzet” tagjait, miközben kísérletet sem tesz arra, hogy meghatározza, kikhez szól. Elvileg ez lehetne a nyitottság jele is, a befogadónemzet-meghatározás bizonyítéka. A befogadó értelmezésnek azonban ellentmond a kereszténység „nemzetmentő” szerepére történő hivatkozás. A preambulum szövegezői láthatóan nem tudták vagy nem akarták tudni, hogy a „nemzeti” és a „keresztény” jelzők együtt járása Magyarországon jogfosztó idők emlékét idézi.

A maffiaállam nemzeti legitimitációjának sarkalatos eleme a százados magyar autosztereotípa, miszerint a magyarok egyedül vannak

Európában. Aki egyedül van, fél. Félelmét azonban nem vallja be. Kényszeresen bizonygatja, hogy ő nem fél, hanem büszke magára. Mint a Nemzeti Hitvallás mondja (vagy írja): „Büszkék vagyunk az országunk megmaradásáért, szabadságáért és függetlenségéért küzdő őseinkre, büszkék vagyunk a magyar emberek nagyszerű szellemi alkotásaira, büszkék vagyunk arra, hogy népünk évszázadokon át harcokban védte Európát, s tehetségével, szorgalmával gyarapította közös értékeit.”

Ezekből a mondatokból süt a bizonygatási kényszer, amit eredeti voltában Bibó István valamennyi kis kelet-európai nép esetében oly pontosan diagnosztizált: „A társadalmi szerkezet deformálódását nyomon követte a *politikai jellem* deformálódása is, s kialakult az a hisztérikus lelkiállapot, melyben nincs egészséges egyensúly a *valóságos*, a *lehetséges* és a *kívánatos* dolgok között. A vágyak és a realitás összhangtalanságának jellegzetes lélektani tünetei a legátlátszóbban felismerhetők mindezeknél a népeknél: túlzott öndokumentálás és belső bizonytalanság, túlméretezett nemzeti hiúság és váratlan meghunyászkodás, teljesítmények állandó hangoztatása és teljesítmények valódi értékének feltűnő csökkenése, morális igények és morális felelőtlenség. E nemzetek legtöbbje egykori vagy lehetséges nagyhatalmi helyzeteken rágódik, ugyanakkor azonban csüggedten tudja magára alkalmazni a »kis nemzet« megjelölést, ami például egy holland vagy dán számára teljesen érthetetlen volna. Ha egyik-másik vágyálmuk területben, hatalomban, presztízsből egy időre megvalósul, a hazaárulás ordító vádjá nélkül senki sem merhet azoknak ingatag és elégtelen voltára rámutatni, még kevésbé engedik be nem teljesült vágyaiktól megfosztani magukat.”

Az ideológiai turkálóban talált „nemzeti” jelző mértéktelen és korlátlan használata alkalmat ad arra, hogy a maffiaállam közvetlen haszonélvezőin kívül lévők ragaszkodhassanak be nem teljesült vágyaikhoz, amelyekről a történelem sokszorosan bebizonyította, hogy beteljesülésük lehetetlen.

Az újrahasznosított nacionalista ideológiában rejtve marad annak eredeti irredentizmusa és antiszemitizmusa, de annál nyíltabban mutatkozik meg benne a demokráciaellenesség, a sértettség, az idegenellenesség. Szélsőséges megnyilvánulásaiban ott látjuk az egész „turáni dzsungelt”, amely egy mitizált, sosem volt Keletben látja a megváltást.

Bármennyire igyekszik is, a maffiaállam nem tudja homogenizálni a közvetlen haszonélvezőkön kívüliek teljességét. Hiába „nemzeti” a közpénzből élő közszolgálati és magánmédiá, hiába az iskolák, egyetemek, akadémiák, szabad művelődési fórumok megszállása, a „nemzeti” üzenet csak a társadalom kisebb részét képes megszólítani.

A feladat az önkényuralmi logikának megfelelően a többség kisebbségként való beállítása. Ezt a célt szolgálják a marginalizáció, a kriminalizáció és a stigmatizáció eljárásai, melyek révén a „nemzeti” üzenetre vak és süket többség felszelelhető. A külön-külön kezelt szegmensek mindegyikére a „másság” riasztó bélyegei kerülnek. Így jönnek létre a nemzeti társadalmon kívüliek körei, melyek sorában ott vannak a szegények, a romák, a hajléktalanok, a homoszexuálisok, a liberálisok, az „idegenszívűek” és a legkülönbözőbb okoknál fogva deviánsnak minősítettek, akik mind nem vehetnek részt a Nemzeti Együttműködés Rendszerében, mert kívül esnek a metafizikai határon, melyet a „nemzeti” szó megjelöl. A határ létfontosságú a „nemzeti” tábor számára. E határ hiányában nem lehetne fenntartani a kényszeres nemzeti azonosságtudatot. A „nemzeti” a nemzetietlen Másik negatív tükre.

A maffiaállam haszonélvezőinek szoros olvasatában a „nemzeti” szó persze nélkülözi a metafizikai és lélektani finomságot. Mint azt a „Nemzeti Dohányboltok” mutatják, a maffiaállam számára a „nemzeti” a családtagok számára megengedett, államilag legalizált haszonszerzés terepének a jelzője. Ami a gazdaságban nemzetinek minősítetik, az a maffiáé, arra a fogadott család igényt tarthat, ami pedig nem nemzeti, annak sorsa a pusztulás, a kiiktatás vagy a majdani bekebelezés.

Végére érve a körnek, feltehetjük a kérdést, hogy mennyire lehet sikeres egy maffiaállam a XXI. században Európa kellős közepén, ahol a szervezett felvilág, a maffiaállam járadékoltató határa maga a nemzet? Képes-e a maffiamódszereket mégoly professzionálisan alkalmazó politikai vállalkozás a magyar ugaron gyökeret verni? Lehet-e jövőt építeni beteljesíthetetlen vágyakra?

Én azt hiszem, a válasz egyértelműen: nem. Csak éppen a maffiaállam ellehetetlenülésének az időhorizontja kérdéses.

Irodalom

Bibó István: A kelet-európai kisállamok nyomorúsága. In Bibó I. Válogatott tanulmányok. 1986, Budapest, Magvető, II. köt.

Csepeli György: A selejt bosszúja. 2009, Mozgó Világ, 35.

Csepeli György: A demokrácia felfalja gyermekeit. 2010, Mozgó Világ, 36.

Csepeli György: A magyar faj abszurditása – Prolegomena egy hasonló című, tervezett könyvhöz. 2013, Mozgó Világ, 39.

Csepeli György: A hatalom anatómiája. 2013, Budapest, Kossuth.

Csepeli György–Murányi István: Új autoritarizmus Magyarországon, a 21. század elején. 2013, Kritika, 42.

Fleck Zoltán: Változások és változatlanságok: A magyar jogrendszer a rendszerváltozás után. 2010, Budapest, Napvilág.

Gerő András: Az elsőprő kisebbség. 1988, Budapest, Gondolat.

Granovetter, Mark, S.: The Strength of the Weak Ties. 1973, The American Journal of Sociology, 78.

Kardos Ernő: „A vezér kézben tart mindent”. 2013, Élet és Irodalom, 30.

Pataki Ferenc: Hosszú menetelés – A Fidesz-jelenség. 2013, Budapest, Kossuth.

Ráday Eszter: „Ki játszik ilyen, majd megmondom, milyen”. Interjú Magyar Bálinttal. 2013, Mozgó Világ, 39.

Ráday Eszter: A posztkommunista maffiaállam. Interjú Magyar Bálinttal. 2013, Élet és Irodalom. 24.

Szabó Miklós: Programideológiák és állapotideológiák. 1978, Világosság, 28.

Szekfű Gyula: Három nemzedék és ami utána következik. 1989, Budapest, AKV-Reprint.

Tajfel, Henri: Social identity and intergroup behavior. 1982, Cambridge, England, Cambridge University Press.

Zakaria, Fareed: The Rise of Illiberal Democracy. 1997, Foreign Affairs, Nov/Dec. 76.

Tetszik 350 ember kedveli. Az ismerőseid közül te lehetsz az első.

Kapcsolódó írások:

1. **Csepeli György: Fej nélküli lovas** A német megszállás nyolcadik hónapjában Budapesten lakásról lakásra bujdosó Fenyő...
2. **Csepeli György: Politika és metafizika** Miért fontosak a jelek a politikában? Miért nem elegendők a...
3. **Csepeli György: A kelet-európai kisállamok új nyomorúsága** Elveszett illúziók Az 1989/90-es évforduló tájékán a közép- és...
4. **Csepeli György: Mi, „Horthy Miklós”** Horthy Miklós már nem vezet többé, de egykor volt vezető...
5. **Csepeli György: 6 százaléktól 0 százalékig** Kovács M. Mária fontos könyvet írt a „tudománygyetemekre, a műegyetemre,...

Cimkék: **Csepeli György**